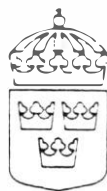

Motion till riksdagen

1989/90:L418

av Birger Hagård (m)

Ändringar i namnlagen

Mot.
1989/90
L418—427

Till följd av strävanden att ge den enskilde största möjliga valfrihet att bestämma om vilket namn han eller hon skall bära, har den nu gällande namnlagen (1982:670, senast ändrad 1988:261) måst göras lagtekniskt tämligen komplicerad. Det har medfört att en del icke avsedda rättsliga situationer uppkommit under den hittillsvarande tillämpningen av de nya namnreglerna. Vid ett par tillfällen har sådana rent juridiska brister justerats genom ändring av namnlagen. Alltjämt kan dock observeras åtminstone tre ytterligare brister av detta slag. De är alla att se som förbigående av lagstiftaren och har säkerligen inte varit önskade. Därför är det angeläget att åstadkomma tillrättaläggande av reglerna, vilket kan ske genom några enkla justeringar. Dessa förändringar står alla i överensstämmelse med intentionerna för namnlagen, som antogs av en i stort sett enhällig riksdag, och skulle leda till en avsevärd förbättring av den namnrättsliga regleringen. Av kanske ännu större värde är att de tre justeringar som här föreslås även skulle medföra att också de som starkt kritiserat den nya namnlagen i väsentlig grad skulle bli tillfredsställda, genom att även det traditionella svenska namnskicket skulle rymmas inom namnlagens bestämmelser.

De föreslagna förändringarna uppfyller vidare ett viktigt formellt syfte med 1982 års namnlag: "Erfarenheterna visar att 1963 års namnlag på många punkter har varit svår att förstå och tillämpa för både allmänheten och vederbörande myndigheter. En strävan bör därför vara att förenkla reglerna och göra dem mer lättillgängliga än de nuvarande" (prop. 1981/82:156).

Ändrad placering av namnenheten mellannamn

Mellannamn, som nu placeras mellan förnamn och efternamn, är ett andra rangens efternamn som bärs för att utmärka samhörighet med en förälder eller make. Mellannamn motsvarar den gamla namnlagens tilläggsnamn, som placerades efter efternamnet. Efternamnet är, vilket det inte råder minsta tvivel om i vare sig gamla eller nya namnlagen, den viktigaste namnenheten. Bl.a. är byte av efternamn betydligt striktare reglerat (t.ex. krävs i en del fall patent- och registreringsverkets tillstånd), medan mellannamn kan väljas friare och anläggas genom en enkel anmälan till pastorsämbetet.

Stor förvirring har emellertid uppkommit genom den placering den sekundära namnenheten fått i förvandlingen från tilläggsnamn till mellannamn.

Några klara motiv tycks inte finnas i den nya namnlagens förarbeten för en sådan förändring, vilken de facto visat sig omintetgöra hela idén med mellannamn genom en total sammanblandning av efter- och mellannamn.

En person som bär både mellannamn och efternamn (vilket numera är ganska vanligt), t. ex. Karin Lindberg Nilsson, har enligt namnlagen det sista av sina båda tillnamn som huvudnamn, i exemplet Nilsson. Men i de allra flesta fall av vardagligt bruk betraktas i stället det första av de båda namnen som huvudsakligt tillnamn, dvs. Lindberg. Därmed ordnas personen också felaktigt i alfabetiska uppställningar under detta namn: "Lindberg Nilsson, Karin" i stället för det korrekta "Nilsson, Karin Lindberg". En bidragande orsak till detta grundläggande fel är att bindestreck, i strid mot namnreglerna, ofta används mellan de båda namnen och de därmed uppfattas som mindre atskiljbara.

Inte sällan förekommer det att det fullständiga personnamnet med både mellannamn och efternamn i en viss situation befins onödigt långt. Det har då visat sig regelmässigt vara det i ordningen sista tillnamnet som utesluts. Detta uppfattas i högre grad som "påhängt" än det första namnet. Personen i exemplet skrivs då Karin Lindberg, vilket ju enligt lagens tanke är helt felaktigt. Till detta bidrar ytterligare att det samtidigt med bruket av mellannamn finns de som enligt gamla namnlagen, vilken gällde till utgången av 1982, bär tilläggsnamn. För dessa är ju det helt korrekt som för bärare av mellannamn är alldeles fel, och det är helt omöjligt för en betraktare av namnet Karin Lindberg Nilsson att veta om vart och ett av de två tillnamnen är efternamn, mellannamn eller tilläggsnamn. Detta innebär ovisshet om vilket namn som är det huvudsakliga och som bl. a. skall vara utgångspunkt för alfabetisk inordning.

Namnenheten mellannamn är konstruerad och finns inte naturligt i medvetandet hos medborgarna. Dessa är inte och kan omöjligen heller vara så initierade på namnrättens område att de känner till lagstiftarens vilja att placera det underordnade tillnamnet först och därmed samtidigt i alfabetiska uppställningar sist. Särskilt problematiskt är det när som dessa regler strider mot vad som uppenbarligen redan har uppfattats som naturligt och blivit sedvänja. Den enda möjliga lösningen är att återgå till den tidigare ordningen med tilläggsnamnet efter efternamnet, vilket har viss plats i folks medvetande och uppfattas som det naturliga för ett andrahandsnamn. Det bör ske snarast, så att förvirringen inte sprids ytterligare och fler hinner lägga sig till med mellannamn med sin olämpliga placering. Vidtas ingen åtgärd kommer det för all framtid att föreligga en skillnad mellan en obsolet lagregel och en gällande sedvänja, vilket allmänt knappast är önskvärt och i detta fall påtagligt förvirrande.

Utvidgning av rätten att bära mellannamn

Man har många olika namn att välja mellan för att anlägga som mellannamn, t. ex. något av följande: sitt efternamn som ogift eller från tidigare gifte om man senare bytt till ett annat efternamn, sin makes efternamn om man behållit sitt eget efternamn vid gifte, sin fars eller mors efternamn om föräldrarna inte är gifta eller annars valt att bära olika efternamn, en styv-, foster- eller adoptivförälders namn etc.

Möjlighet till en sådan extra anknytning utöver efternamnet kan vara av stort värde, och det har visat sig att en inte ringa del av svenskarna nu bär både mellannamn och efternamn. Emellertid är det en mycket viktig grupp som inte har denna rätt. Rätten tillkommer framför allt dem som befinner sig i komplicerade eller annorlunda namn- och familjesituationer (t.ex. fränskilda, barn födda utom äktenskapet, barn med en styvförälder, adoptivbarn, gifta som behållit var sina namn osv.), medan de många, många svenskar som lever under traditionella förhållanden, dvs. äkta makar med gemensamt efternamn och deras barn, inte kan få del av det värde som ett mellannamn ger i form av en förstärkt anknytning till framför allt den förälder (oftast modern) vars efternamn man inte fått.

Rätten att bära mellannamn/tilläggsnamn bör därför utvidgas så att man som sådant får bära den andra förälderns födelseefternamn, även om föräldrarna, som tidigare var regel, bär gemensamt namn. Ur jämlikhetssynpunkt borde det vara en självklarhet att varje svensk på detta sätt ges rätt till lika anknytning till både sin fars och sin mors släkt, dvs. rätt att bära båda sina föräldrars släktnamn, det ena som efternamn och det andra som tilläggsnamn. En av de främsta målsättningarna med den nya namnlagen är att främja jämställdheten, både mellan makar och mellan ett barns föräldrar när det gäller vilket av föräldrarnas namn barnet skall få. De nu gällande reglerna missgynnar klart kvinnosidan. Att bära båda föräldrarnas släktnamn framstår som det enklaste och mest naturliga sättet att uppfylla namnlagens jämställdhetssträvan.

Genom manipulation med lagreglerna är det redan nu möjligt för dem som befinner sig i en gynnsam situation att uppnå den äsyftade anknytningen till båda föräldrarna. Det kan ske genom att den förälder vars födelseefternamn på direkt väg är oätkomligt tillfälligt genom en enkel anmälan byter till detta sitt ursprungliga efternamn. Därigenom kommer föräldrarna att bära olika efternamn och barnet blir då berättigat att som mellannamn anlägga det namn som han eller hon inte bär som efternamn. Härefter byter föräldern lika enkelt tillbaka till sitt nyss övergivna efternamn. Naturligtvis vore det mera tillfredsställande att i manifest legalisera denna möjlighet, som det inte kan finnas något skäl för lagstiftaren att förvägra medborgarna.

Patronymikon som särskild namnenhet

Ett mycket karaktäristiskt inslag i den svenska namnseden är bruket av patronymikon (fadersnamn), bildat av faderns förnamn plus son respektive dotter. För det stora flertalet av Sveriges befolkning, var patronymikon fram till det senaste sekelskiftet den enda namnenheten utöver förnamnet. Dessvärre utplånades detta bruk genom det som kallats "Sveriges största kulturmord". Motivet var att varje svensk, ursprungligen med adeln som förebild, skulle ha ett släktnamn. Resultatet blev att den då levande generationens patronymikon gjordes till släktnamn, varigenom vi fått dagens vanliga efternamn av sonnamnstyp. Idén med patronymikon som växlar för varje generation omintetgjordes och ett mycket centralt inslag i den gamla svenska folk-kulturen undanröjdes.

I avsaknad av den gamla hävdvunna seden uppkom ett bruk med viss ut-

bredning att parallellt med släktnamn bära patronymikon som sista förnamn. Den nya namnlagen ville också möjliggöra ett bruk av patronymikon. Detta skedde emellertid genom rätt att anta sådant namn som efternamn, vilket redan visat sig högst olämpligt och givit upphov till mycket märkliga situationer.

Efternamnet överförs ju som det är till barnen. Om ett barn förvärvar t.ex. sin mors efternamn och det är ett patronymikon som hon antagit, uppstår en situation av följande slag: Sonen Johan får, helt enligt en huvudregel i namnlagen, sin mors efternamn, som är Bengtsdotter – Johan Bengtsdotter! Men Johan är ju ingen dotter och än mindre Bengts dotter; Bengt är ju hans morfar. Det hela framstår som absurt och tyder på en fundamental lagteknisk brist.

Missförhållanden av detta slag kommer att bli alltmera tydliga och talrika när de som nu antagit patronymikon som efternamn får barn. Detta kan endast förhindras genom att patronymikon görs till en egen namnenhet så att dess icke direkt ärftliga utan generationsvis växlande särart kommer till sin rätt. Erik Svenssons barn blir Eva Eriksdotter och Nils Eriksson etc. (Med patronymikon bör jämföras matronymikon, bildat på motsvarande sätt av moderns förnamn.)

Eftersom patronymikon har en så framträdande plats i den svenska namnseden, borde det vara självklart att ge det rättsligt skydd som en särskild namnenhet. Faktiskt har nästan alla infödda svenskar förfäder under många århundraden och in i vår egen tid som brukat patronymikon. För s.k. gårdsnamn, som förekommer väsentligen endast inom vissa släkter i Dalarna, har namnlagen redan ett fungerande skydd. Inte minst därför bör också *majoriteten* av svenska folket ges rätten att fortodla *sina* förfäders traditioner.

Med en starkt ställning för patronymikon som egen namnenhet skulle man undvika de oklarheter som den nuvarande situationen innebär med patronymikon förekommande både som förnamn, mellannamn och efternamn.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådana ändringar i namnlagen att namnenheten mellan namn placeras sist, att rätten att bära mellannamn utvidgas samt att patronymikon/matronymikon blir en särskild namnenhet.

Stockholm den 24 januari 1990

Birger Hagård (m)